

դատաճէն , և փիղը ինքիրմէ դուրս ելած ոռնալով կը ցածին չափ փախչիլ կը սկըսի՝ ամէն բան տակնուվրայ ընելով : Երբեմն ալ դեռ կռուի չելած՝ փիղը կ'առնէ կը փախչի , և թէ որ վագրը կռնակէն վեր ցատքելու ըլլայ , մեծ վտանգի մէջ են որսորդները :

Թխագոյն տեսակէն զատ սպիտակ փիղեր ալ կը գտուին , մանաւանդ Մալայի , Սիամի , Պիրմանի տերութեանց մէջ , որոնք խիստ յարգի են : Հին Հռոմայեցւոց ալ ծանօթ էր այս տեսակ փիղը , որ երբեմն ժողովրդեան տեսութեանը կը հանէին : Կայ ուրիշ տեսակ մ'ալ՝ Լիթիկեցի ըստած , որ Սենեկայի առ լիսինիա կը գտուի , նոյնպէս Լոնկոյի թագաւորութեան մէջ . և այս տեսակը իր գանկին կըրօութեամբ , ականջին մեծութեամբն ու լայնութեամբը և ժանիքներուն չափա-

զանց մեծութեամբը կը տարբերի սովորական փղէն : Եւ երկու տեսակէն զատ երեւցեր է ատենօք ուրիշ տեսակ մ'ալ , որուն ակռաներն ու ժանիքները հողուն տակէն կը գտնեն կը հանեն հիմա և շատ ալ յարգի են : Վիւվիէ երեւելի բնապատումը ասոր նկարագիրն ալ կ'ընէ . ասոնք առաւելապէս Սիական Սուսաստան կը գտուին . թէպէտ ուրիշ ամէն տերութեանց մէջէն ալ կ'եղէ , ինչպէս Հոլմպոլդ ճանապարհորդը ինչուան Ռերուէն , Սեխիգոյէն ալ բերաւ :

Երջապէս այս կենդանիս թէպէտ և մեր սովորական կենաց շատ օգտակարութիւն մը չունի , բայց չորքոտանեաց հրաշալին է . անոր համար իրաւամբք երեւելի մատենագրին մէկը՝ « Հրէշ նիւթոյն և զարմանալիք մը տաց » կը կոչէ :

Մ Ա Ն Ր Գ Ի Տ Ե Լ Ի Ք

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

Որոնք են առաջին կարգի դիւցազներգակ բանաստեղծները :

— Հոմերոս , Վիրգիլիոս , Դասոյ : — Հոմերոս երգեց Իլիական ու Ոդիսական դիւցազներգութիւնները . առաջնոյն նիւթը Աքիլլէսի բարկութիւնն է . երկրորդին՝ Ոդիսեոսի Իգակայ Թագաւորին ճանապարհորդութիւնը Տրոյիոյ առաջին ետքը : Ըստ հանճարաւոր է Հոմերոս իր քերթուածներուն մէջ , վեմ , վաւառուն , բնական , քաջ նկարիչ ընտրութեանց , և հին աստիկ կրօնից , օրինաց , աշխարհագրութեան , աստղաբաշխութեան , զինուորութեան , արուեստից , կարճ խօսքով նոյն ատենուան աշխարհքին վիճակին վրայ լիովին տեղեկութիւն կու տայ : Բայց այս դիւցազներգութեանց մէջ կան քննադատք՝ որ կը գտնեն չափազանց իմաստներ ու բնաւորութիւններ , ռամկական նմանութիւններ , և զարմանալի նկարագրութեանց հետ երկայն ու ձանձրախներ ալ . ինչպէս նաև գրողագիտութեան յաճախութիւն մ'ալ կը տեսնեն , որ գուցէ երբեմն տւելորդ ալ կ'երևնայ :

Վիրգիլիոսի տասնըմէկ տարուան աշխատութեան ծնունդը Ենէական դիւցազներգութիւնն է , որ Ենէասայ Հռովմայեցւոց տերութիւնը կանգնելը կը պատմէ . գերազանց է իրեն արուեստը , տաղաչափութիւնն ու ներդաշնակութիւնը աննման , ամէն տեսակ իմաստները շաղ լաւ բացատրուած ու անանկ աղուոր գոյն տրուած , որ կը մոգէ ընթերցողը : Վիրգիլիոս օրինակ ունեցաւ իրեն զՀոմերոս , և անոր հետեւելով շատ բան առաւ անկից . և թէպէտ արուեստով կ'անցնի , բայց հանճարոյն կողմանէ Հոմերոսի չհասնի : Իր դիւցազներգութեան գեղեցիկ զարդարանքները սքանչելի գրողագիտին են՝ քան թէ ընդհանուր գիւտը , և Հոմերոսի վաւառունութիւնն ու կրակը չունի . բայց քերթողական արուեստը կատարելապէս ճանչնալը ու ի գործ դնելն ալ գեղեցիկ ու յարգի հանճար մըն է :

Դասոյ երիտասարդական հասակին մէջ շինեց Երուսաղէմ Ազատեալ դիւցազներգութիւնը , որուն մէջ կ'երգէ կրօնից յաղթանակը թէ ինչպէս խաչակիրք սուրբ երկիրը Սարակինոսաց ձեռքէն առին : Որչափ հռչակաւոր է այս քերթուածը , այնչափ ալ ի սկզբան անգ վար զարնուեցաւ : Դասոյի դիւցազներգութեան բոլոր գեղեցիկու-

Թիւնները կրնանք ըսել թէ նիւթը ինքնիրեն տը-
ւած է . բայց այն գեղեցկութիւնները իրմէ զատ
ուրիշ մը չէր կրնար գտնաւ ու 'ի գործ գնել, և
կամ թէ ըսենք՝ ուրիշ մը այն նիւթը չէր կրնար
ընտրել: Դասուոյի մեծ յատկութիւնն այս է՝ որ իր
գիւցազներգութեանը մէջ Հոմերոսի հանճարն ու
Վիրգիլիոսի արուեստը միանգամայն կը ցոլացնեն,
և շատ տեղ երկուքն ալ կը գերազանցէ . գեղեցիկ
պարզութիւն մը բոլոր շէնքին մէջ, զարմանալի
կարգն ու կապակցութիւնը, ճոխ զանազանութիւն
մը կրից ու տեսարանաց, աղուոր ու հանճարեղ
գրուազներ, այլ և այլ ու ճիշդ բնաւորութիւններ,
ներգաշնակ լեզու, հարուստ ու փայլուն իմաստ-
ներ, տսոնք են որ Ժ. Գարու իտալացի քերթողի
մը՝ Յունաց ու Լատինացուց աննման սեպուած
հին պարծանաց կնիքը տպաւորել տունն եւրոպա-
կան նոր լեզուի մը վրայ: Բայց ափսոս որ քրիստո-
նէական կրօնից ոգին, որ մեծ վսեմութիւն տուած
է, այնչափ լայն ասպարէզ չունի այս գիւցազներ-
գութեան մէջ, որչափ իր գերեհական գեղեցկու-
թիւնը կը պահանջէր բանաստեղծին քրիստոնէայ
սրտէն . երբեմն երբեմն ալ իմաստներու խաղե-
րով արուեստակութեան կը զարնէ Դասուոյ: Մեծ
հանճարներն ալ իրենց գարուն ճակատագրէն
չեն կրնար բոլորովին ազատ մնալ:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Նոր փետի օւրի:

Պարենից կողմանէ գիւրութիւն ընծայող գիւտ
մը միշտ յարգի է, ևս առաւել սովի ու կարօտու-
թեան ժամանակ: Սկզբանէ 'ի վեր ինչուան հի-
մա ամէն մարդ եգիպտացորենի հատերը թափե-
լէն ետքը՝ կուրծն¹ ու կոթը իբրեւ անօգուտ բան
մը կը նետէր, կամ թէ շատ շատ կը չորցընէր ու
ետքը այրելու կը գործածէր . քանի մը տարի կայ՝
բոլոր Սգիրիա այս կուրծէն ու կոթէն սկսան ա-
լիւր հանել, և հիմա վաճառականութեան մէջ
կը բանի: Այս գոյացութիւնը ոչ միայն վնասակար
չէ, հապա նաև աննգարար է, ինչպէս որ վէն.
նայու երևելի տարրալոյծները քննեցին ու հաս-
տատեցին: Պարզ է այս գիւտս . առ կուրծերն ու
կոթերը և արևու գիմաց չորցուր, և որչափ շատ
կենայ, այնչափ աղէկ է . երբոր թացութիւնն ին
լաւ մը անցնի, այս վախճանով շինուած շատ
պարզ ու գիւրագին գործիքով մը բարակ փշոէ .
ետքը տար սովորական աղօրեաց, և երբոր մա-
սէն աւելի՝ լաւ ալիւր կ'եղէ, որն որ ոչ միայն

1 ՏՃ. ՄԵՐԵ ԿՈՒՄԱՐԸՆ ԿՈՒՐԸ:

կենդանեաց, այլ և մեր առօրեայ սխալիցը կը
ծառայէ՝ համով ու աննգարար փոխինգ, հաց ու
պաքսիմատ շինուելով:

Պարզաւ ծառէրս գիրին Գարուն մը:

Պատառու ծառերը պատուաստելը՝ ճարտար
ձեռք ու շատ խնամք կ'ուզէ . իսկ սովորական կեր-
պով տնկուած ծառին համար լաւ փխրուն հող
ու մասնաւոր փոս պէտք է, և հնտով ելածն ալ՝
տեղէ տեղ պիտի փոխադրուի և ուշ պտուղ կու-
տայ: Այս գիւրութիւնները վերցընել ուղե-
լով պոհեմ պարտիզպան մը՝ վերջերս նոր ու պարզ
գարման մը գտաւ, ինչպէս կը կարգանք օրագրաց
մէջ: Ինքը ուզած ծառէն նոր կարած ուժով ուստ
մը կ'առնէ, ու ծայրը գեանախնձորի մը մէջ կը
խոթէ . ետքը լաւ մը կը թաղէ հողին մէջ՝ հազիւ
հինգ կամ վեց հարիւրորդամեզր գուրս թողլով
ծայրը: Ասանկով տունկը հողին մէջ շուտով ար-
մատ կու տայ, օր օրուան վրայ կ'աճի, շատ ու-
ժով կը պոկի, և ոչինչ գարմանով մը քիչ ժամա-
նակի մէջ ծառ կը գառնայ ու պտուղ կու տայ,
որ ամէն անգամ որ այս կերպը կրկնելու ըլլաւ՝
աւելի կ'աղւորենան:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Կարուի պաքսիմատ մը:

Ատենով բոլոր Եւրոպայի արքունիքները մէյ-
մէկ միմոս¹ ունէին, որոնք թագաւորները կը
զուարճացընէին, թէպէտ և երբեմն կատակով
ճշմարտութիւններ ալ կ'ըսէին: Եղիսաբեթ Ան-
գղիոյ թագուհւոյն միմոսը անգամ մը չափը անցը-
նելով քանի մը անվայել խօսքեր ըսեր էր, որով
թագուհին արգիլէր էր որ մէկ մ'ալ իր գիմացը
չեղէ . բայց ատեն անցնելով բարկութիւնը իջաւ
ու հրաման տուաւ որ իրեն ներկայանայ, և երբոր
զինքը տեսաւ, մէկէն ժպտելով մը սկսաւ ըսել .
“ Հէ՛, անշուշտ նորէն կու գաս մեր թերութիւն-
ները երեսնիս զարնելու ”: — “ Հէ, թագուհի,
պատասխանեց առանց այլայլելու միմոսը, սովու-
րութիւն չունիմ այն բաներուն վրայ խօսելու,
որ արգէն բոլոր աշխարհք ու ամենքը կը խօսին ”:

1 ՏՃ. ՄԵՐԵ ԿՈՒՄԱՐԸՆ:

ՎԵՆԵՏԻԿ Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ